

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
M C M X X I I

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

TYRIMAS DĖL SUMANIŪJŲ KAIMŲ KONCEPCIJOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE 2021 M. GALUTINĖS ATASKAITOS PRISTATYMAS

Tyrimo vadovė prof. dr. Vilma Atkočiūnienė

Tyrėjai: prof. dr. Sigitas Vaitkevičius

prof. dr. Rimantas Dapkus

doc. dr. Gintarė Vaznonienė

lekt. Alvydas Aleksandravičius

Palmira Papšienė

Ingrida Kazlauskienė

Pranešimo turinys

- Kas yra sumanu, sumani bendruomenė, sumanus kaimas
- Sumaniesiems kaimams būdingi bruožai
- Kaimo vietovių VVG ir rajonų vietos savivaldos apklausos „Sumanus kaimas Lietuvoje“ tyrimo radiniai
- Sumanaus kaimo paramos priemonės įgyvendinimo (2023-2027 m.) alternatyvos
- Sumanaus kaimo paramos priemonės intervencijos sritys
- Sumanaus kaimo vystymo plano (SKVP) požymiai
- Hipotetiniai Sumanaus kaimo projektų atrankos kriterijai
- SK gerosios praktikos atvejų bruožai
- Išvados

Tyrimo objektas ir tikslas

- **Tyrimo objektas** – kaimo sumanumo požymiai, sumanaus kaimo iniciatyvų potencialas ir intervencijų sritys.
- **Tyrimo tikslas** – sukurti Lietuvos kaimo vietovių aplinką atitinkančią Sumaniojo kaimo koncepciją.

Sumanumo apibrėžtis (1)

- **Sumanumas** (angl. *Smartness*) - greitas, efektyvus ir išmintingas veikimas kuriant, ir priimant pažangius sprendimus ženkliai pagerinančius individo, šeimos, bendruomenės ir visuomenės gyvenimo, jų vykdomos veiklos ir juos supančios aplinkos kokybę (Vaitkevičius, 2021).
- **Sumanumas kaip mąstymo funkcija** – aukšto lygio mentaliniai gebėjimai greitai, taikant holistinę (visybišką) požiūrį ir naujas technologijas, tikslingai bei integruojančiai veikti sukuriant tvarų sisteminių vystymąsi (pokyčių grandinė) (Atkočiūnienė, 2021).

Sumanumo apibrėžtis (2)

- **Sumanus kaimas** - tam tikros teritorijos bendruomenė kartu su socialiniais partneriais savalaikiai, efektyviai ir išmintingai pritaikiusi holistinį (visybišką) požiūrį ir naujas technologijas tikslingai bei integruojančiai veikianti ir sukurianti darnius sisteminius pokyčius toje teritorijoje.

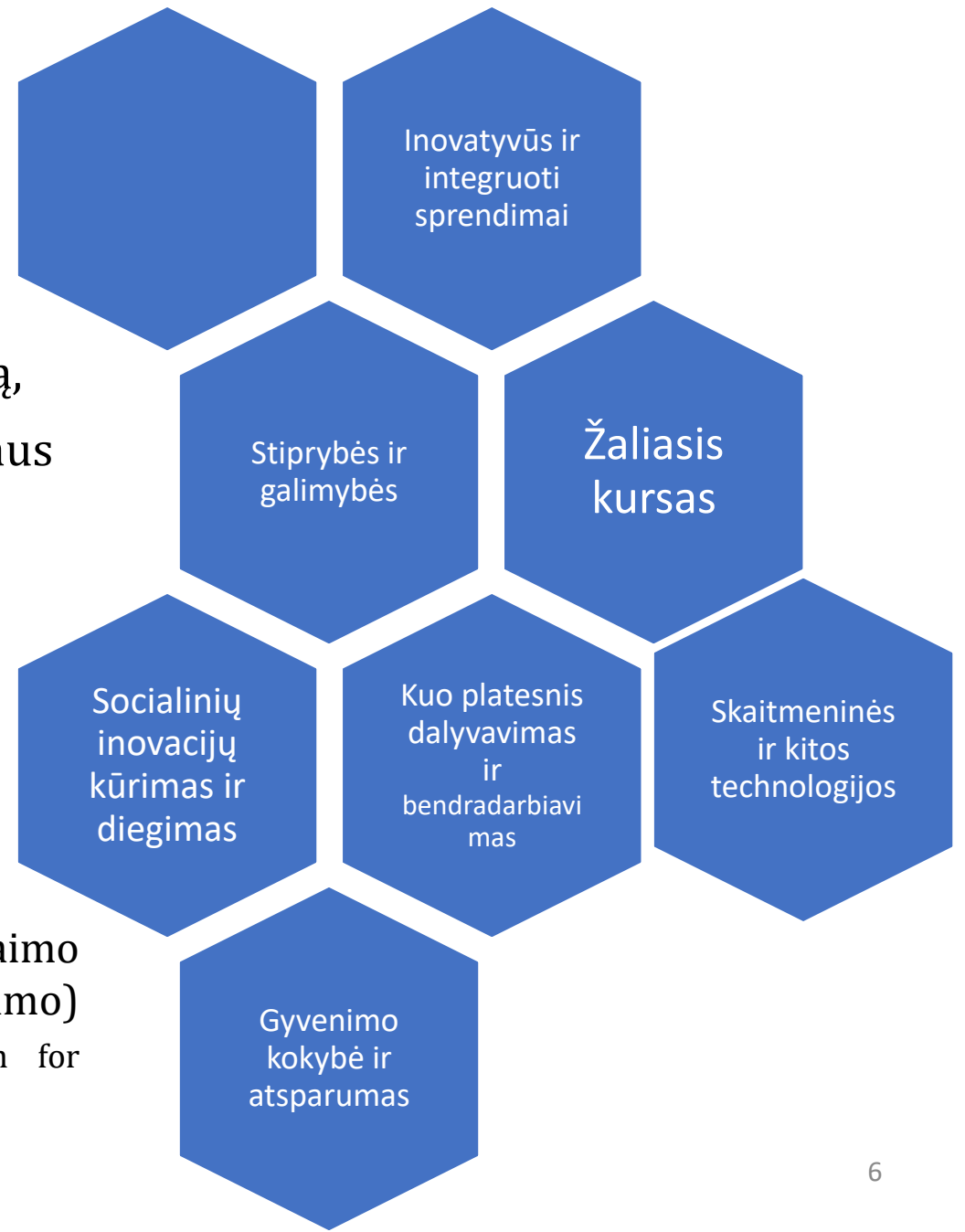
Sumanus sprendimas - ekonomiškai, socialiai ir technologiškai pažangus pasirinkimas ženkliai pagerinantis daugumos kaimo gyventojų gyvenimo, jų vykdomos veiklos ir kartu juos supančios aplinkos kokybę.

- **Sumani VVG** - ekonomiškai, socialiai ir technologiškai pažangius sprendimus, didinančius gyventojų gyvenimo, jų vykdomos veiklos ir kartu juos supančios aplinkos kokybę, priimančius socialiniai partneriai tvarių rezultatų siekiantys per vertės padidinimą kaimo bendruomenei.

Sumanūs kaimai (SK)

- tai kaimo vietovių bendruomenės,
- kurios remiantis vietos *stipriosiomis pusėmis ir galimybėmis*,
- užtikrinant kuo platesnį dalyvavimą ir bendradarbiavimą,
- bei panaudojant skaitmeninių ir kitų technologijų siūlomus sprendimus,
- įgyvendina inovatyvius ir integruotus sprendimus
- tam, kad puoselėtų savo kaimiškumą, savo identitetą, pagerintų savo gyvenimo kokybę ir padidintų atsparumą.

Sumanūs kaimai yra **reikšmingi reagavimo dalyviai** į „**Žaliąjį kursą**“ vietos lygiu. Jie dažnai yra priešakinėse linijose kaimo socialinių inovacijų, kurios yra pagrindinės darnumo (tvarumo) iššūkiams priimti (Repo, P., Matschoss, K. 2020. Social Innovation for Sustainability Challenges. Sustainability, 12(1), p. 319).

Sumaniesiems kaimams būdingi bruožai

geri gyventojų e-raštingumo įgūdžiai

novatoriški ir integruoti sprendimai aplinkosaugos klausimais

prieinamumas prie socialinių ir kitų paslaugų

atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas

aplinkos ir biologinės įvairovės saugojimas, gamtos išteklių panaudojimo gerinimas prisitaikant prie klimato kaitos pokyčių

žiedinės ekonomikos principų taikymas žemės ūkio ir maisto atliekoms

vietinių produktų naudojimo skatinimas ir palaikymas skaitmeninėmis technologijomis paremtu populiarinimu

trumpųjų maisto tiekimo grandinių ir vietos maisto sistemų kūrimas

verslo galimybių didinimas ir darbo vietų kūrimas

turizmui pritaikytas vietos kultūros paveldas, vietovės didesnio turistinio patrauklumo siekimas

Prielaidos sumanaus kaimo integruotam vystymui

orientavimasis į vietinės problemas ir galimybes bei geresnį kaimo išteklių panaudojimą.

aktyvus vietos bendruomenės dalyvavimas ir bendradarbiavimas su įvairiais suinteresuotaisiais, nepaliekant nieko nuošalyje, stiprinant tarpteritorinius, miesto kaimo integracinius ryšius

LEADER metodas stiprinant dalyvaujamojo principo įgyvendinimą vietinės valdžios sprendimų priėmimo procese

nuolatinis kaimo gyventojų ir kitų suinteresuotųjų žinių ir gebėjimų ugdymas skaitmeninių technologijų ir kitose srityse

sisteminis požiūris kuriant bendradarbiavimo tinklus tarp įvairių suinteresuotųjų ir veiksmų planas sumaniai veikti

sinergija tarp žmogiškųjų gebėjimų, socialinių inovacijų, technologijų, galimybių ir strateginio planavimo

Kaimo vietovių VVG ir rajonų vietos savivaldos apklausos „Sumanus kaimas Lietuvoje“ tyrimo metodika - 1

- Apklausos tikslas – nustatyti SK iniciatyvas, potencialą ir vystymo sritis.
- Tyrimo instrumentas – anketa (apklausa vykdyta per apklausa.lt).
- Tyrimo imtis - 174 ekspertai iš 58 savivaldybių.
- Tyrimas vykdytas 2021 10 27 – 11 05.

Ekspertu buvo atrenkama jeigu:

- atstovauja kaimo vietovių vietos veiklos grupę arba rajonų vietos savivaldos organizaciją;
- turi patirties dirbant su kaimo ir miesto (kaimo miesto integracinių ryšių stiprinimo) vietovių pokyčių valdymo klausimais;
- žino ir išmano su kaimo plėtra ir žemės ūkiu, LEADER priemone susijusius dokumentus ir teisės aktus;
- dalyvauja kaimo vietovių sprendimų priėmime, pažįstą gyvenamąją vietovę, vietos bendruomenę.

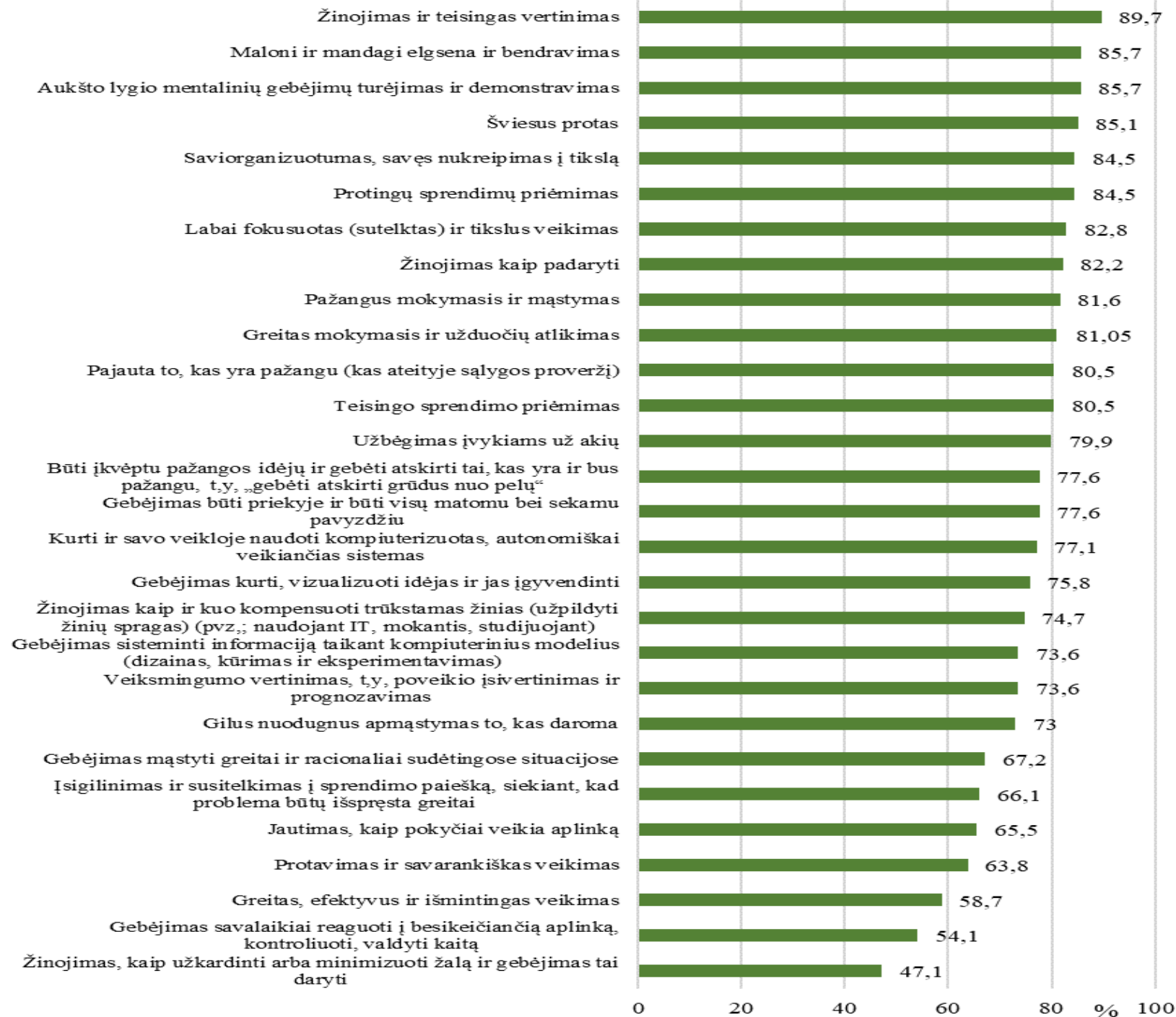
Ekspertų charakteristikos:

- 48 proc. ekspertų turėjo daugiau kaip 10 metų patirties valdant kaimo vietovių pokyčius;
- 80 ekspertų pateko į aukšto sumanumo grupę, 81 - vidutiniško sumanumo grupę, 11 ekspertų – į žemo sumanumo grupę.
- Apklausoje dalyvavo 49 savivaldybes atstovaujančių organizacijų nariai/darbuotojai, tačiau dalis savivaldybių nepateikė informacijos. Aktyviausios savivaldybės buvo Kauno r., Kėdainių r. ir Alytaus r. savivaldybės. Nedalyvavo tyrime Birštono, Kazlų Rūdos ir Elektrėnų savivaldybės, Šalčininkų, r. ir Rokiškio r.

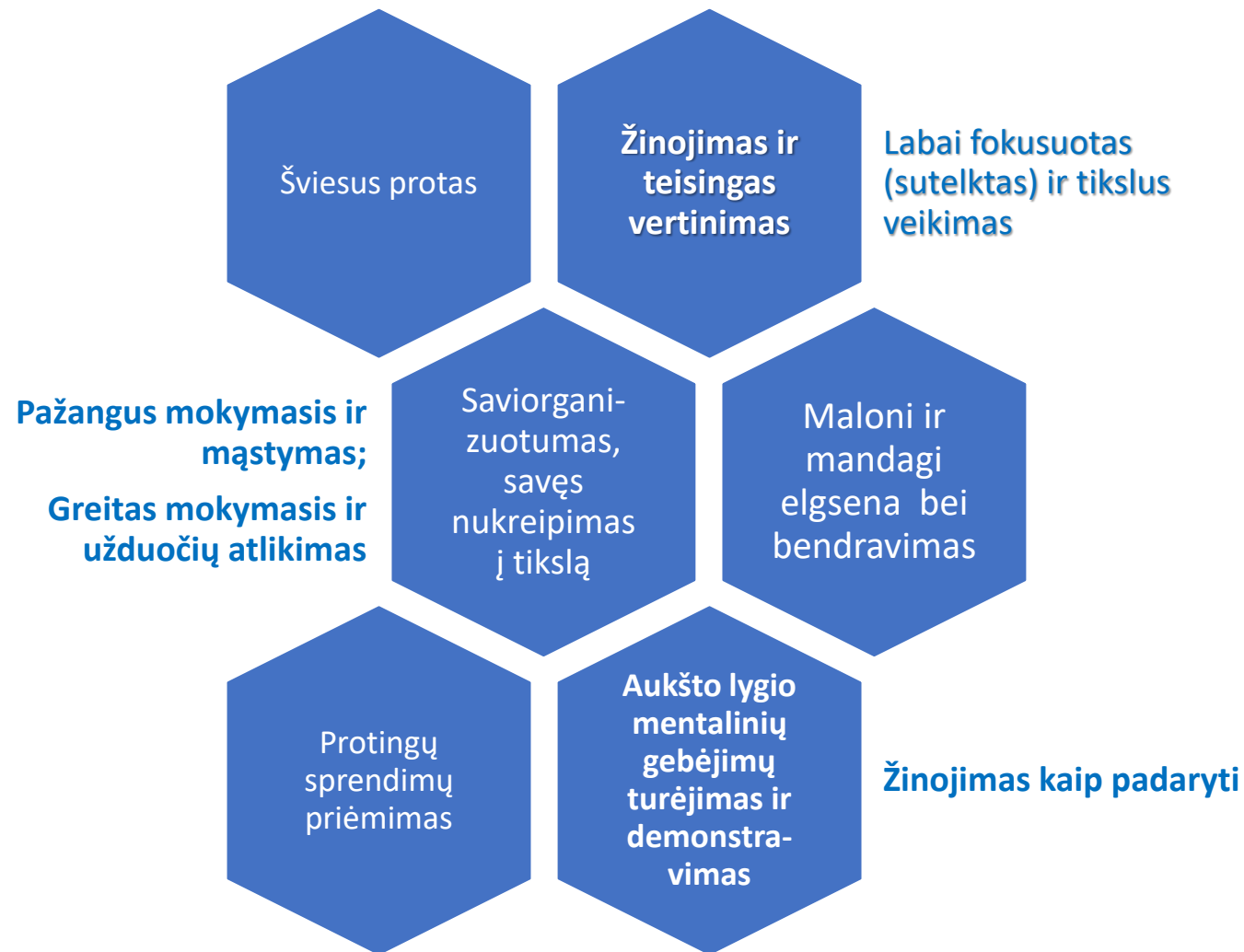
Kaimo vietovių vietos veiklos grupių ir rajonų vietos savivaldos apklausos „Sumanus kaimas Lietuvoje“ tyrimo metodika - 2

1 lentelė. Anketos klausimų grupės

Klausimų grupė	Klausimų grupės tikslas	Klausimų nr.
1. Sumanumo požymių identifikavimas	Nustatyti, kokia yra atskirų sumanumo požymių raiška sumanaus kaimo kontekste	1-2 kl.
2. Sumanaus kaimo iniciatyvų potencialo ir jų sričių raiška	Nustatyti, kiek atskiros organizacijos turi kompetencijų įgyvendinti projektus susijusius su sumanaus kaimo sritimis	3-7 kl.
3. Sumanaus ir nesumanaus veikimo pavyzdžiai bei Sumanių kaimų strategijų finansavimo šaltiniai	Identifikuoti sumanaus ir nesumanaus veikimo pavyzdžius bei potencialius Sumanių kaimų strategijų finansavimo šaltinius	10-12 kl.
4. Eksperto profilis	Nustatyti ekspertų sociodemografines charakteristikas, leidžiančias susieti jų veiklos ypatumus su sumanaus kaimo koncepcij	13-17 kl.

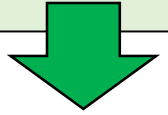

1 pav. Ekspertų nuomonės pasiskirstymas apie tai, kas, jų nuomone, yra sumanu, proc.

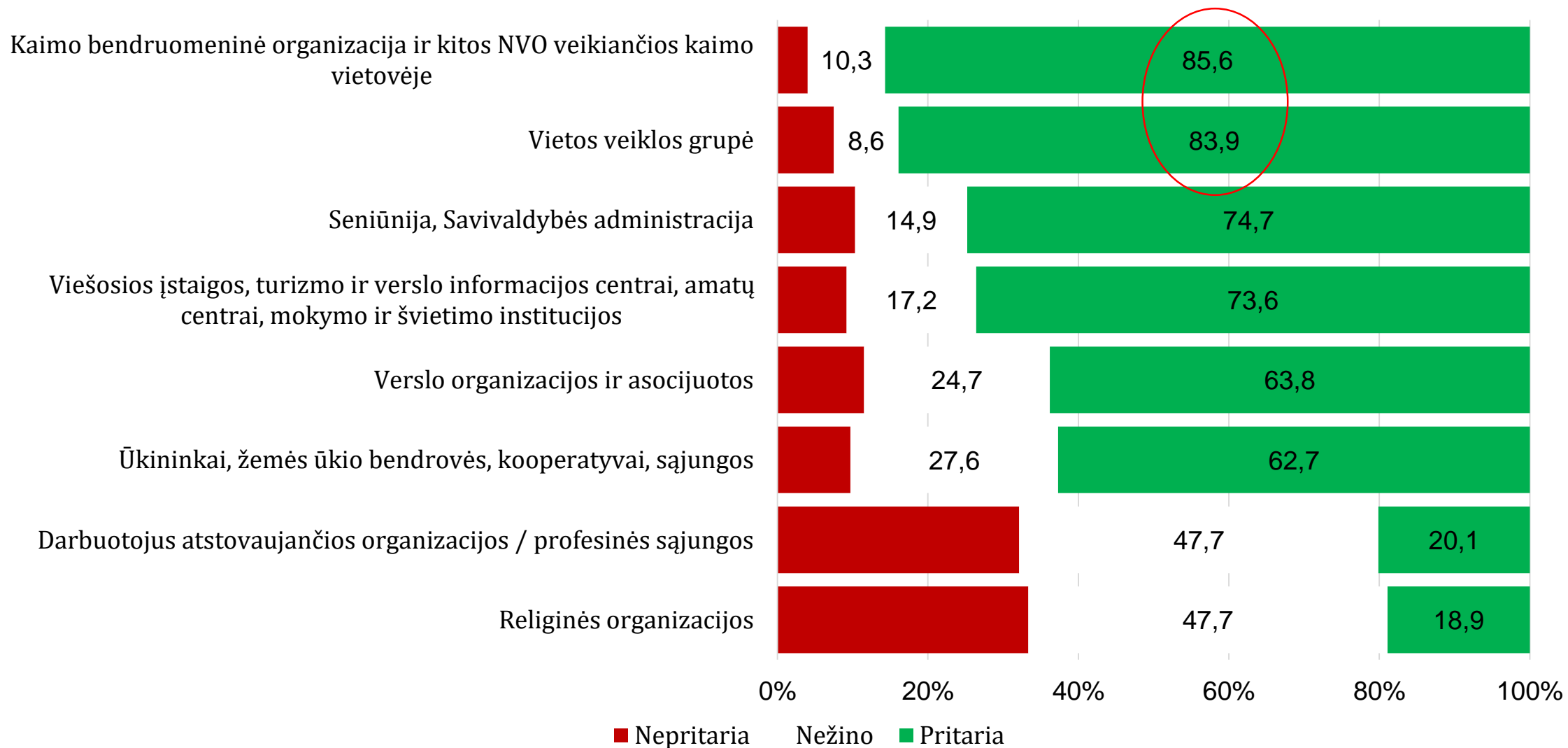

Sumanumo apibrėžtis Lietuvos kaimo vietovių vystymosi kontekste

Antrasis klausimų blokas buvo skirtas nustatyti, **ar organizacija, kurią atstovauja ekspertai, turi ar turėtų kompetencijos įgyvendinti tam tikrus projektus pagal nurodytas sritis:**

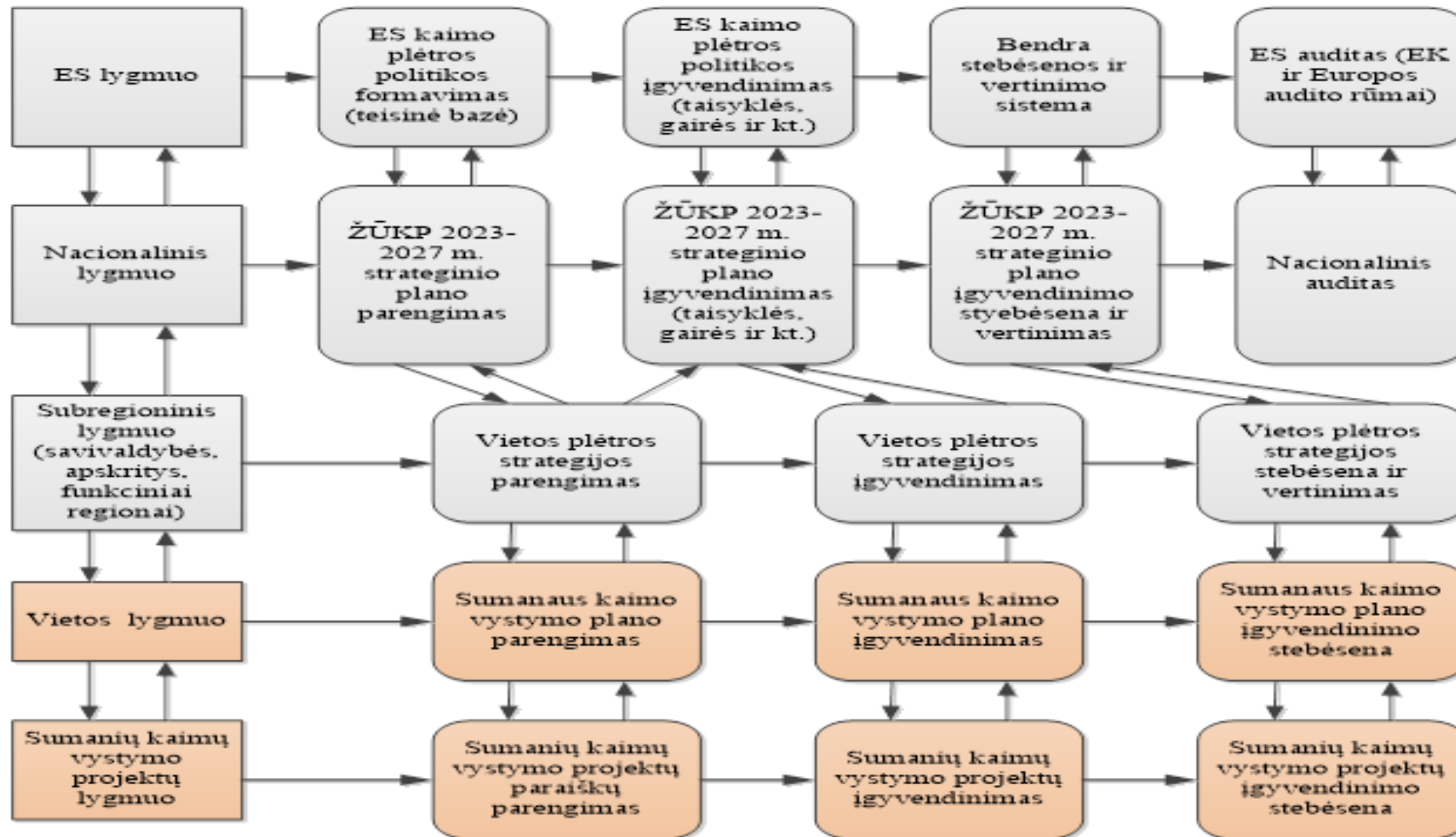

- Organizacijų kompetencijos įgyvendinti ***vietos ekonomikos projektus vertinimas:*** dominuoja atsakymai, jog organizacija neturi tokios kompetencijos ir neturi galimybės ją įgyti arba turi tik bazinius gebėjimus. *Sumanių kaimų vystymui ekonominė sritis yra labai svarbi, tačiau kompetencijos ir pajėgumai turi būti stiprinami.*
- Organizacijų kompetencijų įgyvendinti ***įtraukios vietos infrastruktūros ir paslaugų projektus*** vertinimas: beveik 40 proc. organizacijų yra narių/darbuotojų, kurie turi kompetencijų dirbti su socialiniai tinklais (Facebook, ir kt.) ir kitomis apsikeitimo informacija e-platformomis. Didžioji dalis teigė, kad organizacijos neturi tokios kompetencijos ir neturi galimybės ją įgyti (ryški kai kurių sričių/krypčių vertinimo raiška – pvz. išmaniosios melioracijos (reguliuojamo drenažo), išmaniojo būsto, transporto ir mobilumo projektų įgyvendinimo galimybės).
- ***Sumanaus viešojo valdymo projektų įgyvendinimo vertinimas:*** daugiau nei trečdalis ekspertų nurodė, jog organizacijos turi bazinius gebėjimus reikalingus įgyti tokią kompetenciją; šių projektų įgyvendinime svarbus yra organizacijos narių mokymasis ir įgūdžių įgijimas.
- Organizacijų kompetencijų įgyvendinti ***sumanios vietos bendruomenės projektus*** vertinimas: nemažai organizacijų yra narių/darbuotojų turinčių kompetenciją įgyvendinti šios srities projektus arba organizacija turi bazinius gebėjimus reikalingus įgyti tokią kompetenciją.
- Kompetencijų ***įgyvendinti klimato kaitos pokyčių švelninimo projektus vertinimas:*** yra labai mažai organizacijų, kurių nariai/darbuotojai turi tokią kompetenciją arba galėtų iš šalies samdyti. Prielaida - daugumoje organizacijų, ypač atskirose savivaldybėse, ne visur yra specialistų, kurie išmano šią sritį.

3 pav. Pagrindiniai paramos gavėjai (pareiškėjai) kuriant sumanius kaimus, proc.

Sumanaus kaimo paramos priemonės santykis su Vietos plėtros strategijomis, nacionaliniu ŽŪKP strateginiu planu ir ES kaimo plėtros politika

Sumanaus kaimo paramos priemonės įgyvendinimo (2023-2027 m.) alternatyvos

I alternatyva. Visiškas Sumanaus kaimo paramos priemonės integravimas į LEADER priemonę.

II alternatyva. Dalinis Sumanaus kaimo paramos priemonės integravimas į LEADER priemonę.

III alternatyva. Savarankiška 2023-2027 m. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros strateginio plano priemonė.

Sumanaus kaimo paramos priemonės įgyvendinimo (2023-2027 m.) alternatyvų palyginimo kriterijai

- 1. Integruotumo su LEADER priemone lygis;**
- 2. VVG įsitraukimo galimybės;**
- 3. Administracinė našta;**
- 4. Įgyvendinimo terminai;**
- 5. Teritorinė aprėptis;**
- 6. Finansavimo schemos;**
- 7. Pridėtinė vertė.**

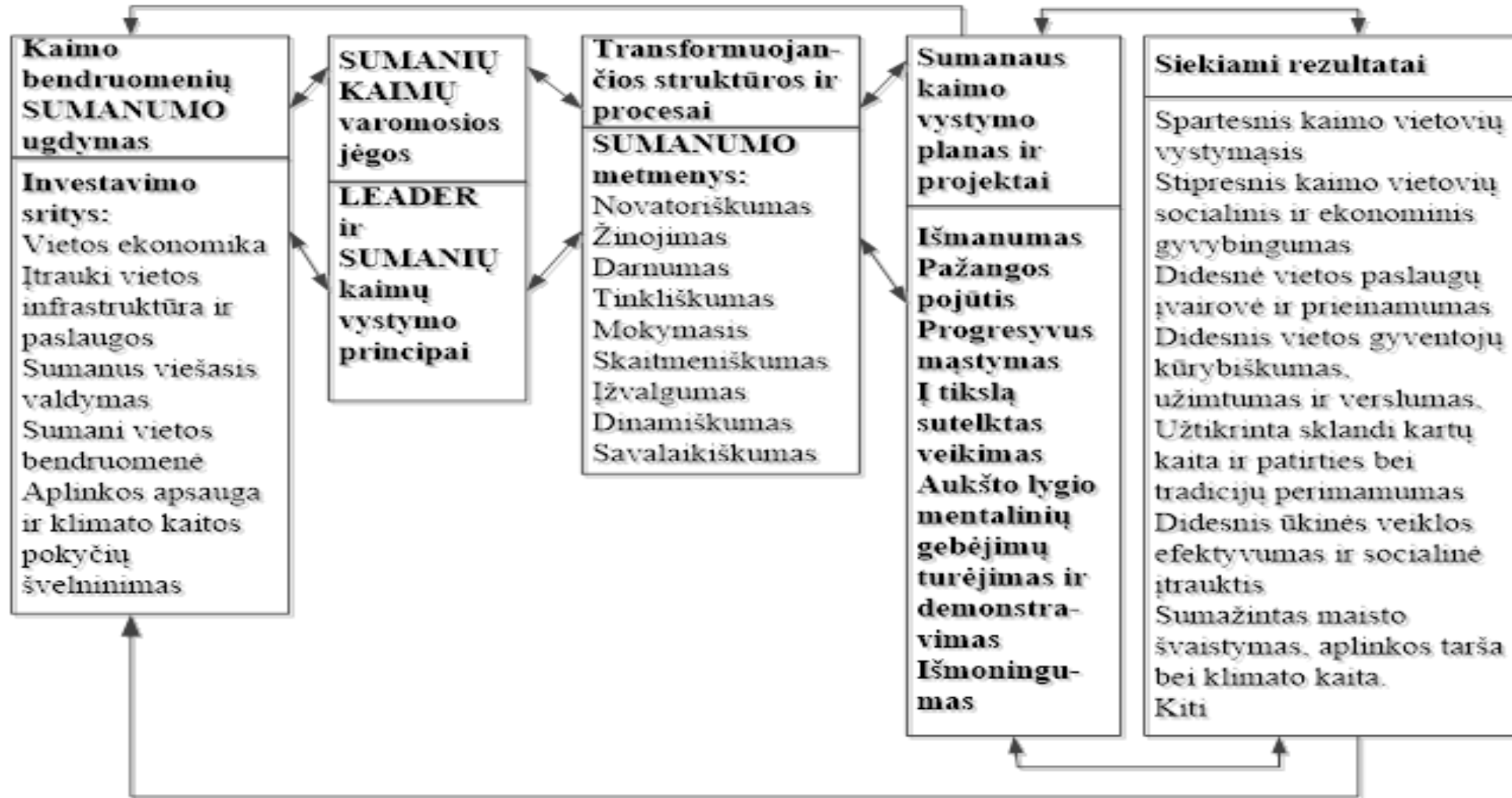
Sumanaus kaimo paramos priemonės dalinio integravimo į LEADER priemonę modelis

Sumanaus kaimo paramos priemonės integravimo į LEADER priemonę modelis Lietuvoje turėtų apimti 5 elementus:

- 1) kaimo organizacijų sumanumo ugdymas (sumanumo požymiai);
- 2) LEADER ir sumanaus kaimo vystymo principai;
- 3) sumanių kaimų varomosios jėgos;
- 4) sumanumo metmenys;
- 5) intervencinių krypčių prioritetinės sritys.

Pagal atliktą apklausą, **daugiau nei 90 proc.** Lietuvos kaimo plėtros ekspertų pritaria, kad įgyvendinant ir Sumanių kaimų priemonę turi **būti taikomi LEADER principai.**

Sumanaus kaimo paramos priemonės dalinio integravimo į LEADER priemonę modelis Lietuvoje

Sumanaus kaimo paramos priemonės intervencijos sritys /1

1. VIETOS EKONOMIKOS PROJEKTAI

- Ekonomikos įvairinimas ir kaimo turizmas;
- Trumposios maisto tiekimo grandinės ir vietos maisto sistemos.

2. ĮTRAUKIOS VIETOS INFRASTRUKTŪROS IR PASLAUGŲ PROJEKTAI

- Socialiniai tinklai ir kitos apskaitimo informacija e-platformos, e-viešosios paslaugos;
- Socialinių paslaugų centrai, kartų namai;
- Mokslu grįstas inovatyvus švietimas, ugdymas ir konsultavimas;
- Sumanūs žaliosios infrastruktūros sprendimai.

3. SUMANAUS VIEŠOJO VALDYMO PROJEKTAI

- Nuotolinių viešojo administravimo paslaugų teikimas;
- Skaitmeninis bendruomenės darbas ir skaitmenizuotas grįžtamasis ryšys;
- Organizacinių refleksų vystymas, veiklos optimizavimas ir efektyvumo didinimas.

Sumanaus kaimo paramos priemonės intervencijos sritys /2

4. SUMANIOS VIETOS BENDRUOMENĖS PROJEKTAI

- Gebėjimai kaupti ir panaudoti vietos žinias gyventojų ir verslo vystymo naudai;
- Skaitmeninis raštingumas ir skaitmeninių technologijų taikymas;
- Partnerystė ir tinklaveika bei partnerystės organizacinių mechanizmų vystymas.

5. APLINKOS APSAUGA IR KLIMATO KAITOS POKYČIŲ ŠVELNINIMO PROJEKTAI

- Tausus gamtos išteklių vartojimas ir atstatymas (sumanus vartojimas);
- Maisto švaistymo problemos sprendimai;
- Atliekų valdymas;
- Atsinaujinančioji energetika;
- Agroekologija ir agrarinė aplinkosauga

Sumanaus kaimo paramos priemonės įgyvendinimas (2023-2027 m.)

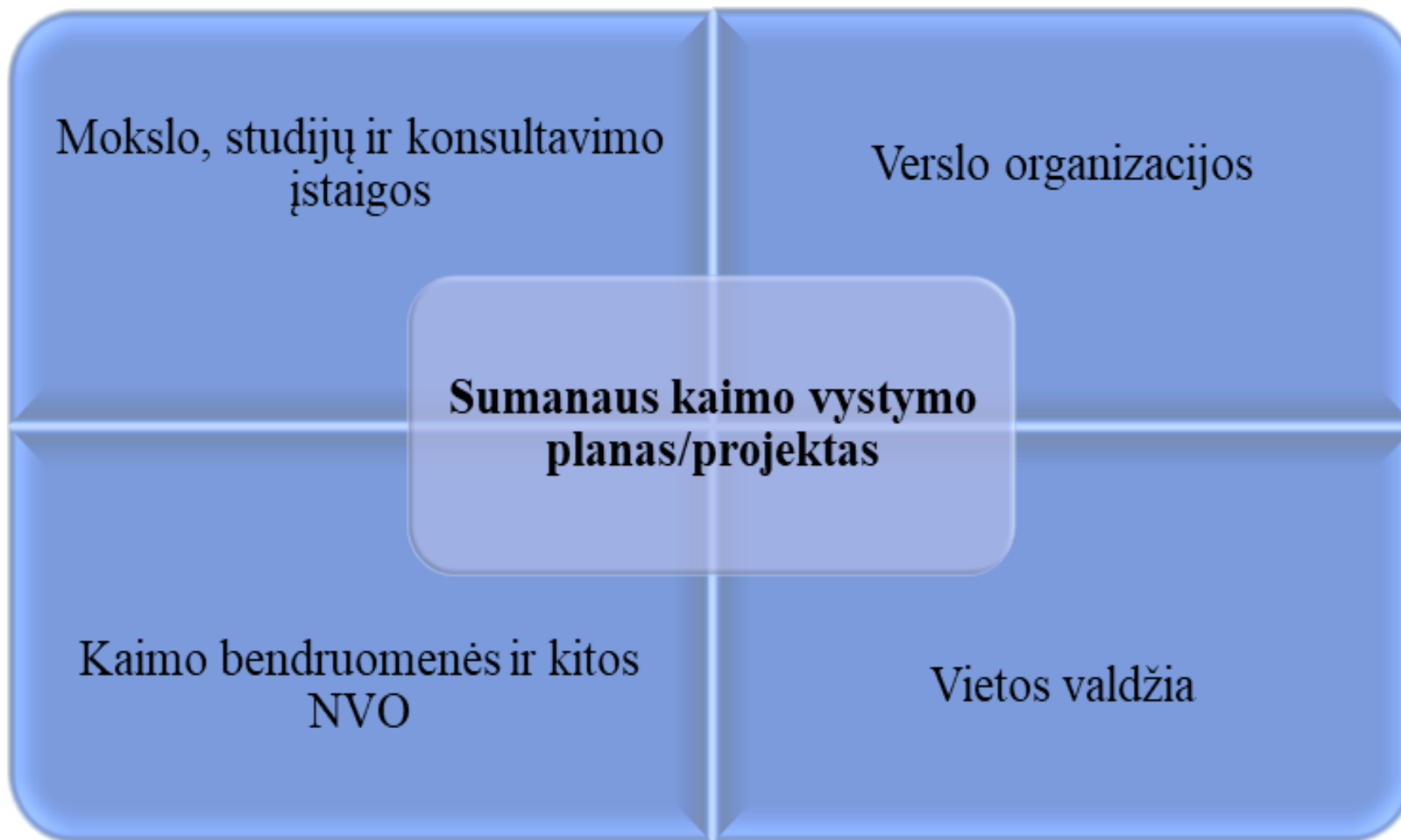
SK paramos priemonė įgyvendinama dviem etapais:

- *pirmajame etape* parengiami ir atrenkami **Sumanaus kaimo vystymo planai**, kurie turėtų būti vertinami ekspertų ir tvirtinami Vadovaujančios institucijos (ŽŪM) arba NMA arba kitos ŽŪM pavaldžios institucijos .
- *antrajame etape*, atrinkus ir patvirtinus geriausius Sumanaus kaimo vystymo planus, VVG skelbs kvietimus teikti paraiškas planuose identifikuotiems Sumanaus kaimo projektams įgyvendinti.

Sumanaus kaimo vystymo planas (SKVP)

- Sumaniai pritaikius LEADER principus siekiama: *sutelkti vietos potencialą, kurti bendruomenės pajėgumus, numatyti struktūrinius pokyčius ir skatinti naujoves.*
- Siekiama ugdyti suinteresuotųjų kaimo vystymosi valdymu sumanumą koncentruojant dėmesį į tokius SK vystymo aspektus:
- **vietinis lygis** -> daugiasluoksnis iki subregioninio;
- **techninė pagalba** -> VVG animacija bei mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros, konsultavimo institucijų įsitraukimas;
- **bendruomenės dalyvavimas** -> gebėjimų stiprinimas, viešųjų gėrybių kūrimas ir viešojo intereso atstovavimas;
- **platformos kuriant ryšius** -> įvairių bendradarbiavimo tinklų kūrimas;
- **integruoti veiksmai ir finansavimas** -> SKVP suderinamumas su regiono sumaniaja specializacija, sudėtinis SKVP biudžetas, daugiafunkcis VVG vaidmuo, BIVP;
- **lankstus ir paprastas naudojimas** -> skėtiniai projektai, pradinis kapitalas, tyrimai, bandomieji projektai, tinkamos kontrolės taisyklės.

Strateginės partnerystės rengiant ir įgyvendinant Sumanaus kaimo vystymo planą/projektą schema

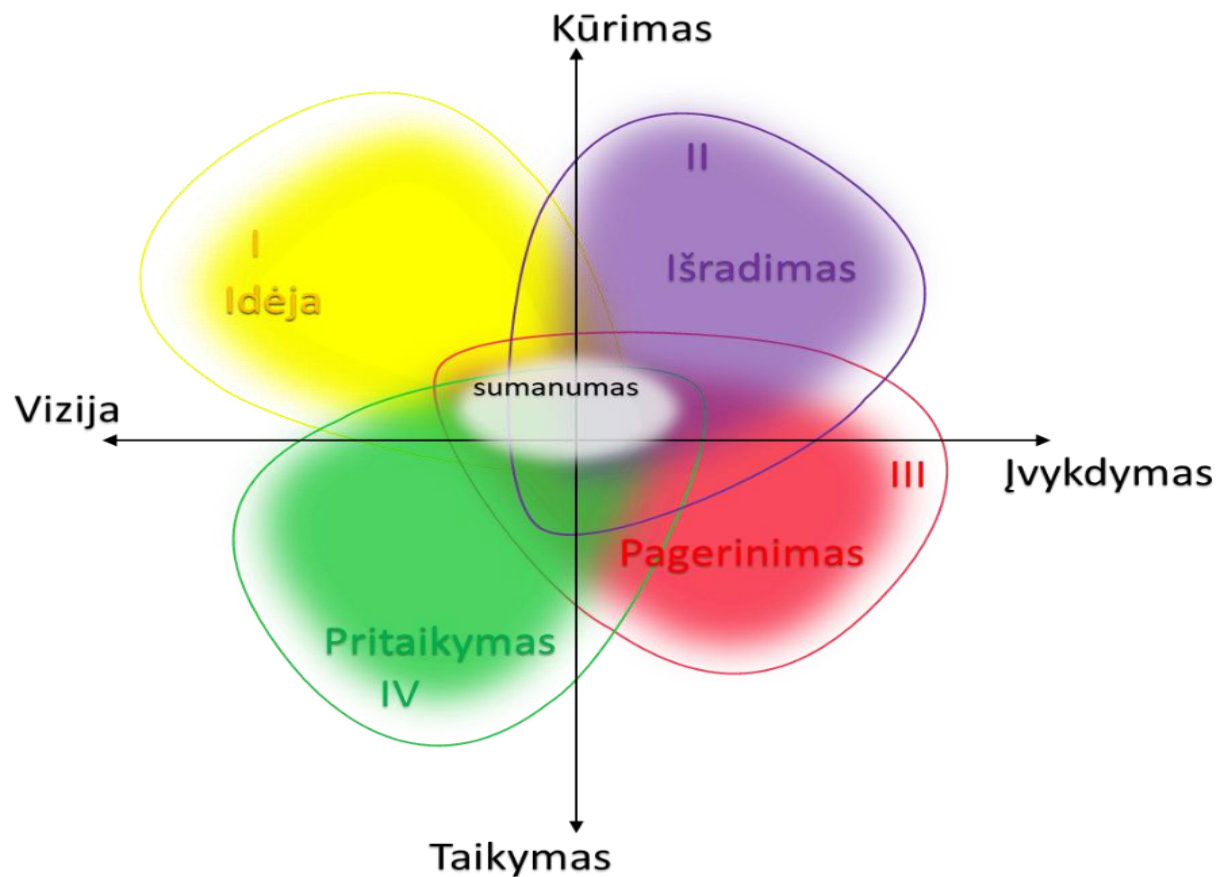
SKVP požymiai

- rengiama konkrečiai vietai teritorijai (nebūtinai sutampančiai su teritorinio administracinio vieneto ribomis), telkiant dėmesį į mažesnio masto projektus, tenkinančius tiesioginius juos sukūrusios bendruomenės poreikius ir orientuojančius į sumanią specializaciją
- sumanus vietos išteklių panaudojimas, tikslu įtraukti ir sudaryti galimybes dalyvauti daugiau gyventojų (nepriklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo, pajamų; pagal principą - nepaliekant nei vieno nuošalyje)
- pilotinis pobūdis (turintis demonstracinę galią)
- SKVP integruotas arba papildo vietos plėtros strategiją
- SKVP kūrimas ir įgyvendinimas, įtraukiant vietinius gyventojus ir išorinius socialinius partnerius (pvz., mokslo, studijų, konsultacines įstaigas, aukštųjų technologijų įmones)
- įvairių finansavimo šaltinių ir tvarių paramos priemonių sutelkimas ir derinimas

SKVP turinį turėtų sudaryti

Įvadas

1. Sumanaus kaimo potencialo (ištekliai, kompetencija, pajėgumai) ir SSSG analizė, plėtros galimybės;
2. Intervencijos logika (Sumanaus kaimo vietovės vizija, strateginiai tikslai ir uždaviniai, sumanūs veiksmai, jų aprašymas, laukiami rezultatai, poveikio rodikliai);
3. Strateginė partnerystė (suinteresuotųjų šalių įtraukimas į sumanaus kaimo vystymo plano rengimą ir įgyvendinimą);
4. SKVP įgyvendinimo proceso valdymas (pažangos vertinimas (stebėseną) ir atsiskaitymo už pažangą ir galutinį vertinimą nuostatos).

Sumanaus kaimo vystymo plano įgyvendinimas pagal 4 sumanumo tipus ir 4 kategorijų projektus

Hipotetiniai Sumanaus kaimo projektų atrankos kriterijai

1. Projekto atitiktis **sumanaus kaimo vystymo plano** tikslams ir kiek jis prisideda prie šių tikslų įgyvendinimo;
2. Projekto teikiama **nauda** tikslinei grupei (-ėms), kuri apima vieną ar kelias kaimo vietas (funkcinės vietovės);
3. Projekte siūlomų diegti **procesų ar technologijų inovatyvumas**;
4. Ar projektu vykdoma ankstesnių ES paramos projektų kaimo vietovėje plėtra (skatinamas projektinės veiklos tęstinumas);
5. Ar projektas, kuriame numatytos gamybinės ir kitos materialinės investicijos, yra numatytas **papildomų finansavimo šaltinių pritraukimas**;
6. Ar projekto įgyvendinimui yra numatytas **didesnis pareiškėjo ir (arba) partnerio(-ių) įnašas** (netaikomas kaimo plėtros dalyvių sumanumo kompetencijų ugdymo ir sumanių kaimų bendradarbiavimo projektams)?
7. Ar projekto įgyvendinimu ketinama pritraukti **jaunų žmonių/jaunųjų ūkininkų** į kaimo vietovę arba sukurti palankesnes sąlygas jaunų žmonių/jaunųjų ūkininkų pritraukimui į kaimo vietovę (horizontalus prioritetas kriterijus)?
8. Ar projektas **prisideda prie aplinkosaugos problemų** kaimo vietovėje ir (arba) klimato kaitos švelninimo sprendimų (horizontalus prioritetas kriterijus)?
9. Ar projektas prisideda prie **skaitmenizacijos problemų/poreikių** kaimo vietovėje sprendimo/tenkinimo (horizontalus prioritetas kriterijus)?
10. Ar projektas numato vietovės išteklių panaudojimą taikant **bioekonomikos/žiedinės ekonomikos** principus (horizontalus prioritetas kriterijus)?
11. Ar projektu ketinama sukurti pastovią/sezoninę **darbo vietą (-as)** kaimo vietovėje arba projektu kuriama palanki verslo kūrimui ir plėtrai kaimo vietovėje aplinka?
12. Kiti projektų atrankos kriterijai.

Remiamos veiklos: pagal SK paramos priemonę 2023-2027 m. paramą siūloma teikti šioms veikloms

1. Sumanaus kaimo vietovių, kaimo vietovių ir miesto bendradarbiavimo (teritorinio ir tarptautinio) projektams, įskaitant ir dalyvavimo ES sumanių kaimų tinklo veiklose, parengti ir įgyvendinti

2. Sumanaus kaimo vystymo projektams, atitinkantiems patvirtintus SKVP, įgyvendinti

3. Sumanaus kaimo plėtros dalyvių (KBO, kitų nevyriausybinių organizacijų, verslo subjektų ir kt.) kūrybiškumo skatinimui ir sumanumo ugdymui

Sumanaus kaimo projektų pareiškėjai ir pareiškėjų partneriai

- Sumanaus kaimo projektų pareiškėjais galėtų būti:
 1. Viešieji ir (arba) privatūs juridiniai asmenys ir (arba) jų grupės; fiziniai asmenys ir (arba) jų grupės, kaip numatyta kaimo vietovių VPS. **Privalomas partneris mokslo, studijų, konsultavimo įstaigos.**
 2. Sumanaus kaimo bendradarbiavimo projektuose pareiškėju gali būti VVG, kaimo bendruomeninės organizacijos, įskaitant ir skėtines organizacijas.
- Sumanaus kaimo teritorinio ir tarptautinio bendradarbiavimo projektų partneriais gali būti kitų kaimo vietovių VVG, miesto VVG, ŽVVG, tame tarpe ir tos, kurios pačios neįgyvendina Sumanaus kaimo paramos priemonės, tačiau turi ir įgyvendina patvirtintas VPS. Įgyvendinant šio tipo projektus kaip partneriai taip pat privalo būti pasitelktos **mokslo, studijų ir konsultavimo įstaigos.**

SK gerosios praktikos atvejų bruožai

dažniausiai SK projektai yra **vidutinio arba aukšto techninio sudėtingumo**, kuriami ir vykdomi **glaudžiai bendradarbiaujant su mokslo ir eksperimentinės plėtros institucijomis**

nuo pat SK projekto įgyvendinimo pradžios turi būti užtikrinta **telkiančioji lyderystė, vietos bendruomenės ir valdžios dalyvavimas**, kad būtų išvengta nesusipratimų ir prireikus būtų galima imtis skubių priemonių

ribotas projektų įgyvendinimo laikas (nuo 12 mėn. iki 24 mėn.) **nėra pakankamas**, kad būtų galima sukurti tinkamus dalyvavimo metodus, susietus su projekto tikslais, kai projektas dar nėra įgyvendintas

labai **svarbios „namų darbų“ veiklos**, į kurias reikia įdėti daug pastangų tiek motyvuojant suinteresuotuosius jas atlikti, tiek konsultuojant kaip jas tinkamai atlikti

keitimasis informacija ir suinteresuotųjų šalių įtraukimas yra sudėtingas, kai nėra **išsamių žinių (duomenų bazių) apie vietos situaciją ir esamus bendruomenės tinklus ar iniciatyvas**

dažniausiai SK projektai vertinami pagal **socialinius ir ekonominius naudingumo kriterijus bei poveikio aplinkai ir klimatui kriterijus**. Finansavimo kriterijai/ paramos šaltiniai koreliuoja su techninio sudėtingumo kriterijais, kurie nėra dažnai naudojami

SK projektų kurime ir įgyvendinime dalyvauja **platus suinteresuotųjų ratas** pradedant vietos organizacijomis ir baigiant nacionalinėmis organizacijomis, ypač siekiama įtraukti, o bendruomenei aktyviai dalyvauti įgyvendinant tinklinius labai mažos ar didelės apimties projektuose (pvz., vėjo jėgainių parko įrengimas)

SK projektų pavyzdžiai

Turistų ir vietos gyventojų mobilumas

Vietos kultūros sklaida

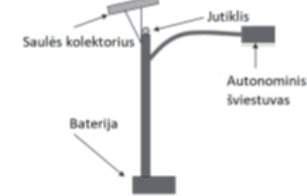
Sveikatos ir socialinės priežiūros poreikių taksi

Sumani drėkinimo sistema

Sumani atliekų tvarkymo sistema

Sumani gatvių apšvietimo sistema

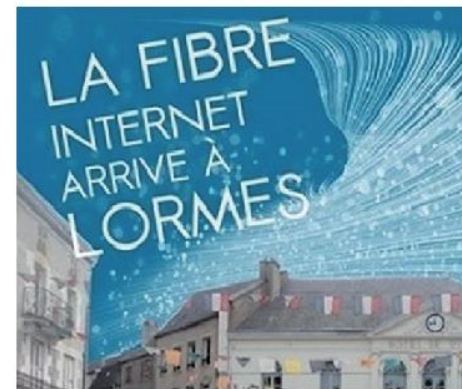
Atsinaujinančios energijos sprendimai šildymui

Daiktų internetas

Sumanus neasfaltuotų kelių dulskėjimo problemos sprendimas

Skaitmeninių centrų kūrimas

Sumaniųjų kaimų iniciatyvos siekiant užtikrinti „visiems prieinamą, patikimą, tvarią ir modernią energiją“

Sveikatos ir socialinės prižiūros poreikių taksi, Living Lab Valensija, Ispanija

Suinteresuotieji:

Bendruomenės, regiono,
vietos valdžia,
bendruomenių tarybos

ES struktūrinių fondų parama

Sumanus neasfaltuotų kelių dulkėjimo problemos sprendimas, Aliaskos Fairbankso universitetas, JAV

Suinteresuotieji:

Transporto departamentas;
transporto sektoriaus darbuotojai;
saugaus transporto kapitalo centro
mokslininkai, Aplinkos apsaugos
departamentas; aplinkosaugos
bendruomenė

CSET 1 pakopos centro finansavimą
teikia JAV transporto departamentas
pagal 2016 m. universiteto
transporto centro programą

Turistų ir vietos gyventojų mobilumas, MAMBA projektas, Danija, Vokietija, Lenkija, Latvija, Suomija ir Švedija

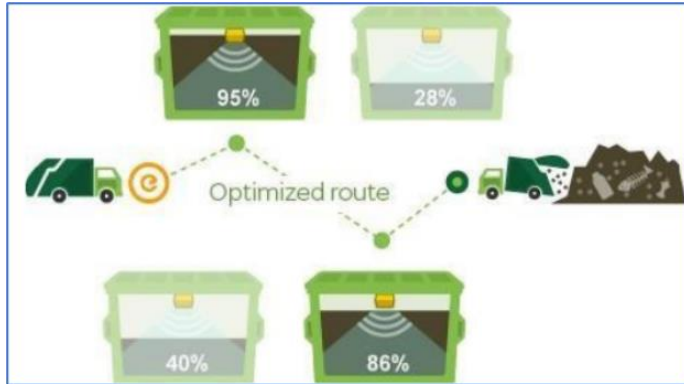

Suinteresuotieji:

Savivaldybės ir transporto
įmonės, IKT įmonės

Interreg Baltijos jūros regiono
programa

Sumani atliekų tvarkymo sistema, Indija

Suinteresuotieji:

ūkininkai, vietos bendruomenė, mokslininkai, įmonės

Privatūs ir tarptautiniai fondai

Atsinaujinančios energijos spendimai pastatų šildymui, Oberrospe, Vokietija

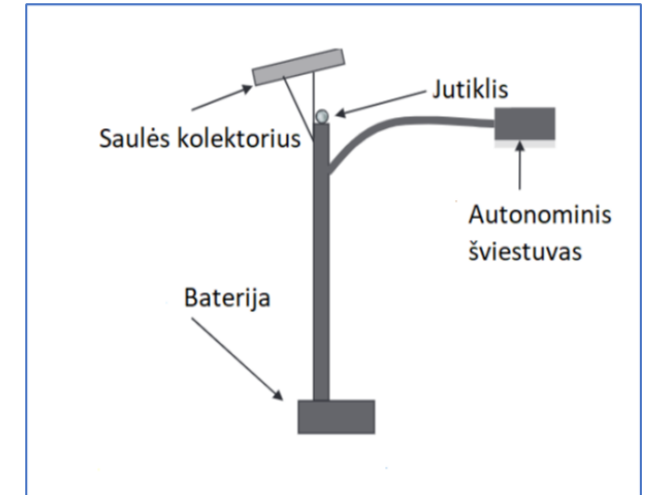
Suinteresuotieji:

Viešasis ir privatus sektorius, ūkininkai

Nuosavas kapitalas

(0,7 mln. €); Valstybės dotacija (0,2 mln. €) ES dotacija (0,8 mln. €); padalinio kapitalas (2,1 mln. €)

Sumani gatvių apšvietimo sistema, Indija

Suinteresuotieji:

Regiono institucijos, savivaldybė; Vietos bendruomenė; infrastruktūrą įrengiančios įmonės

Privatūs ir tarptautiniai fondai

Skaitmeninių centrų kūrimas, Prancūzija

Suinteresuotieji:

Viešasis ir privatus, nevyriausybinis sektorius, žmonės, turintys regėjimo negalią

Nacionaliniai fondai, nacionalinis kaimo tinklas

Vietos kultūros sklaida, Rumunija

Suinteresuotieji:

Mokykla, bendruomenė, kultūros centras, nacionalinis kaimo tinklas

Nacionaliniai fondai, nacionalinis kaimo tinklas

Sumani drėkinimo sistema, Indija

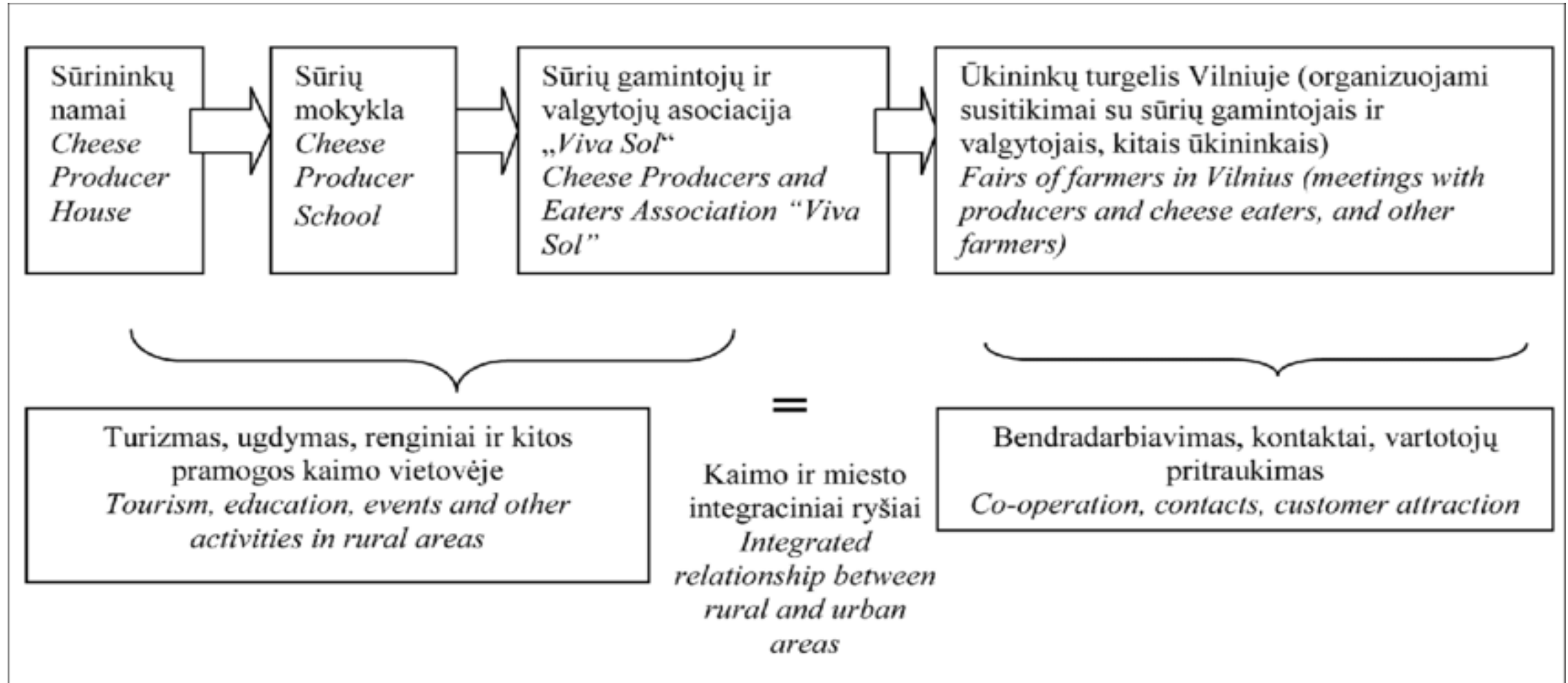

Suinteresuotieji:

Ūkininkai, mokslininkai, įmonės gaminančios įrangą ir tiekiančios vandenį ir trąšas

Privatūs ir tarptautiniai fondai

Kaimo vietovių ir miesto VVG galimo bendradarbiavimo pavyzdys : ūkininkų turgelio atvejis Vilniuje

Atkočiūnienė, V., & Vaišnoraitė, R. (2012). Kaimiškųjų vietovių vystymo strateginio proveržio sąlygos: Dargužių kaimo atvejis. *Žemės ūkio mokslai*, 19(3).

SK projektų poveikio (pokyčių) kaimo vietai vertinimas

Hipotetinis sumaniųjų kaimų projektų poveikio (pokyčių) kaimo vietai vertinimo mechanizmas grįstas esminėmis sumanumo nuostatomis:

- 1) mokymusi ir žiniomis;
- 2) jautrumu pažangai;
- 3) lyderyste;
- 4) kūrybiškumu ir gebėjimu kurti bei modifikuoti;
- 5) mokėjimu minimizuoti riziką;
- 6) pasekmių įvertinimu ir išskirtiniu žinojimu kaip padaryti.

Išvados (1)

1. Sumanių kaimų koncepcijos įgyvendinimui prielaidas sudaro aktyvus vietos bendruomenės dalyvavimas ir bendradarbiavimas su įvairiais suinteresuotaisiais, dalyvaujamojo principo įgyvendinimas vietinės valdžios sprendimų priėmimo procese; skaitmeninių technologijų ir socialinių inovacijų sinergijos taikymas kaimui aktualių problemų sprendime ir gyvenimo kokybės gerinimo galimybių išnaudojime. Sumaniame kaime gali būti pasitelkiamas žiedinės ekonomikos ir dalijimosi ekonomikos principų įgyvendinimas, siekiama sinergijos tarp žmogiškųjų gebėjimų, technologinių galimybių ir strateginio planavimo principų.
2. Nors LEADER principai galėtų būti svarbūs rengiant ir įgyvendinant Sumanių kaimų priemonę, tačiau jų reikšmingumas skirtingas. Stipriausia raiška partnerystės principo.
3. Svarbiausi potencialūs paramos gavėjai (pareiškėjai), tuo pačiu ir iniciatoriai, kuriant sumanius kaimus - KBO ir kitos NVO veikiančios kaimo vietovėse, VVG bei Seniūnija, Savivaldybės administracija bendradarbiaujančios su švietimo, mokslo ir konsultavimo organizacijomis.

Išvados (2)

4. Sumanaus kaimo paramos priemonės integravimo į LEADER priemonę modelis Lietuvoje turėtų apimti 5 elementus: *kaimo organizacijų sumanumo ugdymas (sumanumo požymiai); LEADER ir sumanaus kaimo vystymo principai; sumanių kaimų varomosios jėgos; sumanumo metmenys; intervencinių krypčių prioritetinės sritys ir siektini rezultatai.*

5. Įgyvendinant Sumanaus kaimo paramos priemonę tikslinga taikyti tam tikrus *Europos inovacijų partnerystės metodo elementus*. Kai kaimo teritorijoje strateginės partnerystės tarp nevyriausybinio, verslo, vietos valdžios sektorių principu pasitelkus mokslo, studijų ir konsultavimo institucijas *nustatomas konkrečios kaimo vietovės potencialas, plėtros galimybės, ištiriami kaimo vietovės gyventojų poreikiai ir jiems tenkinti numatomi konkretūs sisteminiai veiksmai, kurie pasižymi sumanumu, dideliu socialiniu arba ekonominiu novatoriškumu.*

6. Teikiant paramą Sumanaus kaimo projektams prioritetą turi būti teikiamas inovatyvumui, skaitmeninimui, kuo platesnei partnerystei, integruotumui, projektinės veiklos tęstinumo skatinimui, projektų atitikčiai patvirtintų regionų specializacijų strateginiams tikslams, kaimo vietovės istorinio-kultūrinio paveldo įveiklinimo, kartų kaitos ir patirties perimamumo; ūkinės veiklos efektyvinimui ir verslumo skatinimui.

Ačiū